

העגל, שהוא בקשת עבודה והשתדלות שלא להיות בלא משה רבינו ע"ה והרגשת רב, התשובה היה בנטיית אהל משה מחוץ למחנה ויראה מגשת אליו, שהיו מונעים מראיתו, הגם שהוא מצוה באמת.

וזה ענין הקדמת רפואה למכה דמרדכי בבגתן ותרש (מגילה יג:), ובודאי הוא רפואה פנימית למכה פנימית. ובאמת תמוה למה גילה מרדכי, והלא טוב יותר שיהרג אחשוורוש ותנצל אסתר מביאת איסור, הגם דקרקע עולם היא וליכא איסור, מכל מקום ודאי מצוה להצילה, ועכו"ם לא מעלין ולא מורידין, ואין להעלותו ולהצילו כלל. רק ששמעתי דקליפת פרס הוא צרות עין, ודלכן חקנו משלוח מנות בפורים, שהוא ההיפוך דצרות עין. וכן נראה ממה שאמרו בסנהדרין (כד.) עילם (פרס) זכתה ללמוד ולא ללמד, פירוש כמו ששמעתי על ללמוד וללמד, דאיך מבקש שיהיה רב, רק רוצה לומר שיהיה לו טובת עין שאחר ידע גם כן מה שהוא יודע ויהיה כמותו. ועילם לא זכתה ללמד, שלא זכו לטובת עין כזה מצד תוקף הצרות עין ששולט באויר אותה אומה, שנכנס גם לבני ישראל שתחת ממשלתם כנ"ל אות ר"ה. ואיתא בחולין (ד:) אין הסתה בלא אכילה ושתייה, וזה טעם משתה אחשוורוש, שהוא הסתה להיות נכנעים תחתיו. והכניעות הוא קבלת אדנותו וממשלתו, על ידי זה מקבל כחו עליו [וכדרך שאמרו בעבודה זרה (ח:)] ישראל שבחוץ לארץ עובדי עבודה זרה בטהרה על ידי הסעודה [ותוקף כח האומה ביותר הוא במלך, והמקורבים קולטים כחו. ואמרו ז"ל

שליטת הסתת הנחש אלא בה ולא באדם, רק על ידה. כי היא התחלת היצר, היינו מדה זו דחשק בלא שביעה, וממנה הוא אח"כ ההתפשטות באדם. והתחלה זו הוא גדר טוב מאד כאשר מושכו לענין חשקות דהש"י מדרגת אוהב לא ישבע (מכות י:). והנסיון הוא הבירור שכבר הוא מבורר ובתכלית השלימות, ואם כן הוא שביעה שכבר שלם, אבל זה אין לו שביעה והוא חסר לעולם, ולכך הוא הקים עולה של תשובה (מו"ק טז:). כי להשיג בכל פעם יותר ושלא להיות לעולם על השלימות הוא רק בדרגה דתשובה, ולכך אי אפשר לו לעמוד בנסיון ובבירור, דהיינו השביעה שזה נגד מדתו, ואדרבא מדתו העדר השלימות. וזה טעם טענתו למען תצדק בדברך כמו שאמרו ז"ל (סנהדרין קז:). והיינו שהוא חטא כדי שלא יהיה בשלימות הראוי נגד הש"י, רק יהיה תמיד משתוקק ועיניו צופיות להש"י שיעזור לו, וזהו מדת המלכות שזכה בה.

[רנה] בדבר שהאדם חסר בו, וצריך תיקון על ידי התנהגות כהיפך, הוא אפילו בענין שהיה אצל אדם אחר מצוה, כדרך שאמרו (סנהדרין כה:)] במלוה ברבית דאפילו לעכו"ם לא, הגם שיש מצוה דלנכרי תשיך, כל שאין עבירה במניעתו צריך למנוע. וכן דוד המלך ע"ה - חיך אני מתאיבך דבר המותר לך, כמו שאמרו ז"ל (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ג) בפילגשים⁷, הגם דיש מצוה להרנין לב אלמנה, רק שאין שעבוד ולא דעונתה לא יגרע בפילגש. ותשובת ישראל על מעשה

6. סנהדרין קז, א: "דרש רבא מאי דכתיב לך לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי למען תצדק בדברך תזכה בשפטך? אמר דוד לפני הקב"ה גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפיא ליצרי הוה כפיינא (גלוי וידוע לפניך שהייתי יכול לכוף את יצרי), אלא אמינא דלא לימרו עבדא זכי למריה" (אמרתי שלא יאמרו העבד ניצח את אדונו ועמד בנסיון למרות שהאדון אמר לו שלא יוכל לעמוד בו).

7. ירושלמי סנהדרין ב, ג: "ר' יודה בר פזי בשם ר' פזי בשם ר' יוחנן: מלמד שהיה דוד מקלעתן ומקשטן (אח פלגשיו שאבשלום אנסם) ומכניסן לפניו בכל יום, ואמר ליצרו הרע: תאבתה דבר האסור לך (בת שבע) חיך שאני מתאיבך דבר המותר לך". וזה למאן דאמר שהפילגשים היו מותרות לדוד.

[רנו] כל אומה כמו שיש לה רע מיוחד כך יש לה גם כן איזה ניצוץ קדוש מיוחד שממנו חיותה, כטעם ואתה מחיה את כולם, דלולא כן כלא היה. וחיות דהש"י ודאי הוא דבר טוב, ועל זה הוא הגלות לקלוט אותו דבר טוב לישראל. וכמו שאמרו בזהר תרומה [קנב:]: דבגלות השפע הולך לאומות העולם וישראל קולטין תמצית, ובודאי השפע מאת הש"י הולך למינו ולדבר טוב שנמצא בו, ומצד זה הוא השפע להם, וכאשר ישראל קולטים התמצית נתמצה לתוכם אותו דבר טוב. וזה טעם לקיחת אחשורוש לאסתר שהיתה צדקת גמורה ובעלת רוח הקדש כדרשת רז"ל (מגילה יד:), איך נפגמה פגם גדול כזה, והיא רומזת לכנסת ישראל כנודע. ואז בגלות השפע יורד לכנסת ישראל דרך אומות העולם, ואז לצורך בנין בית שני, שהיה הסתלקות הנבואה, ומכל מקום מפורש בפרקי היכלות (פכ"ז ופכ"ט) כי עיקר רזי תורה לא נגלה אלא בבית שני, וכנודע דאז יסוד התורה שבעל פה מאנשי כנסת הגדולה. ובאמת חכם עדיף מנביא, עיין ברמב"ן פרק קמא דבבא בתרא (יב.)¹⁰ הטעם דנוכע ממקום יותר גדול, ובזהר שמות (ו:) כי הוא תמידי, רק דהנבואה הוא התגלות מאמר ה' בברור, והשגה דחכמה הוא בהעלם. זה טעם בנין בית שני על ידי מלכי פרס, כמו שאמרו בברכות (ח:) בשבח הפרסיים צנועים (באכילתן ובבית הכסא ובדבר אחר), שזה היה ניצוצא קדישא שלהם מדת הצניעות (ולכן זכו אז ישראל לרזי תורה). רק דמייתי עלה תיכף אח"כ אני צויתי למקודשי אלו

(במגילה יב.) לעשות כרצון איש ואיש מרדכי והמן שהיו שרי משקים בסעודה, ודאי קלטו מהסתה זו ביותר.

ולכן פתיחת המגילה בהסעודה, שמזה צמיחת הגזירה כמו שאמרו ז"ל (מגילה יב.) שנהנו וכו'⁸. הגם דמסיק דהשתחוו לצלם, מכל מקום הרי לא נענשו אז תיכף, על כרחך דבאמת הם עשו לפנים, וה' יראה ללבב אין חטא, רק מצדם (יש חטא) דאדם יראה לעינים. רק כאשר מתנהגים בטובת עין, גם הש"י יש לו טובת עין כנגדם, להשפיעם כמדתו דיראה ללבב. אבל מצד נהנו מסעודתו, דהיינו הסתת כח צרות עין, גם הש"י אמר שלי שלי, ושליך שלך לראות לעינים. ועל זה העונש בהמן גם כן על ידי צרות עינו במרדכי שרוצה להשתחוות לו. וכן מרדכי דאיני בהמן גם כן מצד צרות עין, שזה שהיה עבדו יעלה כל כך⁹, הגם דהיה גנוז בזה צד טוב גם כן, כמו שאמרו ז"ל (אסתר רבה הובא בתוס' סנהדרין סא:) דצלם חקוק על לבו, ותיקן על ידי זה שרש חטא דהשתחוו לצלם, מכל מקום יש בו צרות עין. רק באמת מרדכי כבר הרגיש בדבר ורצה לתקן, וזהו הקדמת רפואה למכה, שחשב שיש לו צרות עין נגד אחשורוש שלקח אשתו, ולא מפני האיסור הוא רוצה במיתתו, רק מפני צרות עין. והגם דהיה מצוה במיתתו, הוא לתקן הצרות עין אדרבה נשתדל בהצלתו, לומר שאין לו צרות עין נגדו הגם שהוא גוי ורשע, וממילא הצרות עין שהיה לו אח"כ על המן הוא מצד רשעו וכהוגן, וזהו הקדמת רפואה למכה.

8. עיין בהערה 9 על אות רכ"ח.

9. המן מכר את עצמו לעבד למרדכי בעבור ככר לחם, מגילה טו, ב.

10. רמב"ן בבא בתרא יב, א: "... הכי קאמר אעפ"י שנטלה נבואת הנביאים, שהוא המראה והחזון נבואת החכמים, שהיא בדרך החכמה לא נטלה, אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם... לפי שעה משרה הוא שכינתו אף על החסידים שאינם חכמים, דאמרינן התם מנא לן ממשה, ואלו משה (שהיה חכם) לא פסק ממנו נבואתו, וזהו לשון משרה", לשון ארעי.